

Şırnak İli Kömür Üretimi İş Kolunda Faaliyet Gösteren Firma Sahiplerinin Sosyo- Ekonomik Durumlarına Genel Bakış – 2010

A General Outlook on the Socio-Economic Conditions of the Owners of the Companies Operating in the Trade Branch of Coal Mining in Şırnak City – 2010

Bülent DARICI*
Fatih Mehmet ÖCAL**
Metem Cüneyt OKYAR***

ÖZET

Ülkemiz, yeraltı kaynakları açısından oldukça zengin bir ülkedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemiz de zengin maden yataklarından çıkardığı madenleri, sanayi sektörü için hammadde olarak kullanmaktadır. Ancak şu an çıkarılan madenler, madencilik sektöründe yaşanan birtakım sorunlar nedeniyle istenilen seviyenin altında seyretmektedir. Madencilik sektörü, bağlantılı olduğu sektörler göz önüne alındığında kalkınmanın en önemli ana unsurlarından bir tanesidir.

Madencilik sektörü denilince ilk akla gelen özellikler arasında, risk unsuru fazla içinde barındırması, önemli miktarda sermaye ihtiyacının bulunması ve yapılan yatırımların geri dönüş süresinin uzunluğu sayılabilir. Madencilik sektöründe dezavantajlı pek çok durum vardır. Bu durumların önemli bir kısmı, sektörün çevresel etkenlere bağlılığı (maden yatağının dağlık bölgelerde ve alt yapı hizmetlerinden yoksun olan bölgeler olması) sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde madencilik sektörüne bakıldığında, dünya çapında çıkarılan maden çeşitliliği göz önüne alındığında önemli bir çeşitliliğe sahip olduğu söylenebilir. Ancak, bu çeşitlilik maden çıkarımı söz konusu olduğunda kendisini göstermemektedir.

Ülkemizde çıkarılan belli başlı madenler arasında, bakır, demir, bor mineralleri, krom, boksit, kükürt, civa, kömür vb. sayılabilir. Ülkemizde çıkarılan madenler arasında kömür madeni kullanım yerlerinin çeşitliliği de göz önüne alındığında, önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada, Şırnak ilinde madencilik sektörünün bir alt kolu olan kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin 2010 yılı başı itibarıyla Sosyo-ekonomik durumlarının ortaya konulması amacıyla yapılan anket uygulaması ve sonuçları, elde edilen veriler doğrultusunda analiz edilmeye çalışılmıştır. Anket uygulamasında 2010 yılı başı itibarıyla Şırnak ilinde kömür üretimi alanında faaliyet gösteren toplam 40 firmanın tamamına yakınına ulaşılarak uygulamaya katılmaları sağlanmıştır. Anket çalışmalarında zaman serisi ve yatay kesit veri türlerinden herhangi bir tanesi kullanılabilir. Bu çalışmada 2010 yılı başı itibarıyla firma sahiplerinin Sosyo-ekonomik durumlarının bilinmesi amaçlandığı için yatay kesit veri türü kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Madencilik Sektörü, Kömür İşletmeleri, Şırnak İli Sosyo-ekonomik Görünüm, Kömür Şirketleri

Çalışmanın Türü: Araştırma

ABSTRACT

Our country is rich for its natural resources., Our country uses the mines extracted from the rich mineral deposits as raw materials in the industrial sector just like the other countries. Unfortunately, the mines, which have been extracted nowadays, are under the desired level because of some kind of problems in mining industry. When compared to the sectors connected to it, mining industry is one of the key facts of development.

When it comes to the the mining industry, such factors as including pretty much risk factor, the need for capital in great amounts, the length of the time for the return of the investments, come to the mind first. There are lots of disadvantageous conditions in extractive industry. The essential parts of these conditions depend on the environmental factors (The location of the mineral deposits in the uplands of mountaneous regions and in the regions which are devoid of suitable infrastructures).

It can be said that our country has an important variety of mines for the mining industry especially when it compared with the variety of mines mined worldwide. But this variety reveals itself, only when the topic is extracting mine.

Such mines as copper, iron, boron minerals, chromite, bauxite, sulfur, mercury, coal and etc. can be counted among the major mines that are extracted in our country. When areas of usage are taken into account, the coal has an important place among the metals that extracted in our country.

The business, operate in the extracting sector, face with lots of problems during the extracting process. Although, they have differences between open pit reserves and underground mining companies; most of these problems depend on constructional and

* Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi

** Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi

*** Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi

legistational reasons. The open pit businesses face with “dekapai(pickling)” problems, while the coal businesses that operates underground deals with the problems depending upon deficiency of technology and managment mentality. The existence of these kind of problems have great effects on the cost of extracted mine through increasing the costs. At the same time, that removes the competition advantage.

In this study the data, obtained from the survey, whose aim was to prove the socio-economic statues of the owners of the companies operating in the field of coal production as a sub-branch of the mining sector in Şırnak city at the beginning of the year 2010, is tried to be analyzed. In this survey, nearly all of the 40 companies operating in the field of coal production from the beginning of 2010 in the province of Şırnak have been reached and had them take part. In the survey studies, any of the data types of time series and horizontal sectional can be used. In this study, the horizontal sectional type is used as the intention is to know the socio-economic statues of the owners of the companies operating since the beginning of the year 2010.

After the explanation of the purpose, importance, scope of the survey, intended to explain the socio-economic status of the company owners in the field of coal production in Şırnak, it was handed in January of 2010, by specifying that it will be taken in March.

This survey, whose aim is to show the socio-economic statues of the owners of the coal companies operating in Şırnak city, was given to the owners of the companies in January after the explanations of its aim, importance, content and how to fill it and would be taken back in March.

In March, the survey forms were checked and taken back after filling the missing places. The datas obtained from the survey forms were transferred to the MS Office Excel program and then analyzed with the Statistical Package for Social Sciences 15.0 programme. (SPSS-Statistical Package of Social Sciences). Such techniques as the frequency tables, cross tables, charts, ANOVA, independent sample t test, chi-square test, correlation analysis were used as the analysis techniques. In the comparison of the two different groups, (TSE certified- non-certified ones, those who give -service training- who do not) the independent sample t test is used and determined wheter there is a meaningful difference or not. While comparing more than two groups, (such as primary school graduate -elementary school graduate-high school graduate), the average of the groups for certain topics is compared by using Anova (analysis of variance) and determined wheter there is a meaningful difference or not. To determine the relationship between two variables, the chi-square tests were used. To determine whether there is a significant relationship between two or more numeric variables, the correlation analysis was conducted.

After the analysis of the reliability of the survey questions; the value of Cronbach's alpha was calculated as 0.715. The survey questions are reliable when you look at the value, and there is no question that reduces the reliability and necessity to remove any of the questions from the survey.

All of the 40 firms that operate in the field of caol production in Sırnak have ben reached. 36 (%90 percent) of these firms participated in the survey while 4 (%10) of them did not. High participation rate, provided benefits to the determination of the problems in a large extent.

The density of the labor pover in the branch of the coal business establishments in the province of Şırnak is heaped up the ages between 30 and 49. The reasons such as capital shortage and the rapid rate of return on investment lead young entrepreneurs to shift to other business lines. Beacuse of the difficulties of the work, the fifty year and older entrepreneurs, leave the bussiness branch and join the ones in which they can earn more in less time.

30 of the surveyed firms (83.3%) are from Şırnak. The obtained conclusion is that; the people from Şırnak invest in their own land. However, that does not reflect the truth completely or reflect it incomplete. The inability to make the companies, operating in mining coal and energy sector in our country, especially in the provinces close to Şırnak, invest in Şırnak city, proves the failure in the announcement of the advantages of this region in coal mining in the national scale. The expected potential for extracting the coal reserves could not be reached and for this reason it could not make the desirable of effect on the employment level of the city. For the announcement of this city and of the potential of the coal mine on national and regional scales, all non-governmental organizations must act together.

The characteristics of the firms, 29 of them (% 80,5) are functioning as companies (limited, incorporated company), 7 of the left (% 19,5) are functioning as private companies, can be interpreted as they have covered a distance in the institutionalisation process and besides, it is possible to attribute this fact to such factors as the easy terms of tax payments of the firms, the advantages in participating in the tender bids and the image of being a company.

Owners of firms operating in the field of coal production in Sırnak was examined in terms of incorporation firms, the establishment of 17 companies (47.2%) in the form of partnership can be associated with the desire of combining their capital to cope with high costs, both general and possible economic crises and being financially stronger. The remaining 19 firms' (52.8%) response has been in the form of "Other" (Self-employed). This result explains the short life-span of this firm as the result of constituting coal companies without specialization and a fundamental structure. Constructing The Mining Department in the Vocational High School will help to eliminate this problem.

When the owners of firms operating in the field of coal production in Şırnak was examined in terms of their education levels, it is understood that they were not graduated from University, Academy or Technical High School. In addition, when asked if they know a foreign language, it has emerged that none of the firm owner knows a foreign language. According to this situation, to increase the quality of the companies operating in Şırnak and to reduce production cost and to get to intensive production; firstly, the well trained staff in the field of minig should be employed, Research and Development (R & D) investments should be done and the national and international marketing opportunities should be increased. In order to achieve this, the owners of the firms of Commerce and Industry Chamber of Şırnak should organize cost free trainings to his members about finance, marketing, total quality management seminars and on foreign language (english, Arabic and so on) , in order to integrate with the world economy.

As a result, a number of results have emerged. The solution suggestions obtained in the light of concrete datas attained from the evaluation of the results will help removing the deep-seated problems.

Key Words : The Mining Sector, Coal Companies, the Socio-Economic Outlook of Şırnak City, Coal Mining

Type of Study: Research

Giriş

Ülkemiz, yeraltı kaynakları açısından oldukça zengin bir ülkedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemiz de zengin maden yataklarından çıkardığı madenleri, sanayi sektörü için hammadde olarak kullanmaktadır. Ancak mevcut durum madencilik sektöründe yaşanan sorunlar nedeniyle yetersizdir.

Madencilik sektörü bünyesinde yüksek risk taşınması, yoğun sermaye gerektirmesi ve uzun bir dönem sonunda semeresini veren yatırımlardan oluşması şeklinde tanımlanmaktadır. Madencilik çalışmalarının büyük kısmı yol su, elektrik, haberleşme gibi altyapı hizmetlerinin bulunmadığı, sosyal bakımdan gelişmemiş coğrafi bölgelerde yapılmaktadır. Madencilik bir diğer temel özelliği de bir maden yatağının bulunarak işletilmesi sürecinde maden yeri seçiminin isteğe bağlı olmamasıdır¹.

Türkiye'deki asfaltit işletmeleri, 1978'de kesinleşen 2127 sayılı kanun uyarınca 1979'da TKİ'ye geçmiştir. İşletme, Güneydoğu Anadolu Asfaltit ve Linyitleri İşletmesi (GAL) adını almıştır. 2002 yılında, hükümetin genel ekonomik politikaları doğrultusunda TKİ'nin Şırnak ilinde bulunan faaliyetleri sona erdirilmiştir. Bunun üzerine TKİ, 63 adet asfaltit sahasının rüdvans (kiralama) usulüyle özel sektör tarafından işletilmesine karar vermiştir. İlk etapta 14 adet asfaltit sahasının özel sektöre devredilmesi işlemlerine başlanmıştır².

Türkiye'de bulunan asfaltit işletmelerinin tamamına yakını Şırnak ili ve çevresinde bulunmaktadır. Çalışmamız, bu işletmelerin Sosyo-ekonomik durumunu, kapasitelerini, rezerv miktarlarını, ihracat-ithalat yapıp yapmadıklarını v.b. değerlendirmeye yöneliktir. Bununla ilgili olarak bir anket çalışması düzenlenmiştir. Anket çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Burada uygulanan anket çalışmasının ilk bölümü değerlendirilecektir.

1. TÜRKİYE'DE KÖMÜR İŞLETMELERİNİN TARİHİ, YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

Türkiye hemen her bölgesinde çeşitli madenler bulunan, bazı madenlerce de zengin olan bir ülkedir. Zengin ve işletmeye elverişli madenlerimiz de çeşitlidir. Ancak, bugün bütün madenlerimiz henüz yeterince işletilememektedir³.

1.1. Türkiye'de Kömür İşletmelerinin Kısa Tarihi

Türkiye'de kömür üretimi Bahriye'nin buharlı gemilerle donanımı ile başlamıştır. Bahriye eri Uzun Mehmet'in 8.10.1929'da Ereğli Köseazgı mevkiinde kömürü bulması ile gerçekleşmiştir. Bu şekilde bulunan Ereğli Taşkömürü Havzası uzun süre Bahriye İdaresi altında çalıştıktan sonra özel şirketler eline geçmiş ve 1940'da devletleştirilerek Etibank, müteakiben Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu tarafından işletilmiştir⁴.

Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Madencilik; Anadolu Madencilik, Batının bir yandan sınaî ürünlerini satabilecek, öte yandan da sınaî üretim için ucuz hammadde sağlayacak dış pazarlara açılma politikasına paralel olarak yabancıların kontrolünde kalmıştır. İngilizler Susurlukta Pandermit, Murgul Bakır İşletmesini, Fransızlar Balıkesir bölgesinde boraks madenlerini, Muğla bölgesinde krom madenini, Balya'da kurşun-çinko madenini, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Almanlar Zonguldak Taşkömürü Havzasını işletmişlerdir⁵.

1923-1950 Yılları Arasında Madencilik; Cumhuriyet döneminin ilk hükümetleri madencilik alanına yatırım yapabilecek bir potansiyele sahip değildi. Devletin stratejisi çok genel anlamda yasal ve kurumsal düzenlemelerle, yabancı sermayeyi belli sınırlar içine almak ve geliştireceği kredi kaynakları ile yerli ve

¹ Vedat Oygür, "Madencilik Sektörü Nasıl Desteklenebilir?", www.jmo.org.tr, E.T.:11.05.2010

² http://www.parkedelektrik.com.tr, E.T.: 02.06.2010

³ http://www.ekodialog.com., E.T.: 20.05.2010

⁴ http://eski.maden.org.tr, E.T.: 10.05.2010

⁵ http://www.cellotin.com., E.T.: 25.05.2010

yabancı ortaklıkları devreye sokmaktan ileri gidemiyordu⁶. Cumhuriyet ile birlikte, Devletçilik politikası kapsamında MTA ve Etibank kurularak Madencilik Sektörünün kurumsallaşması sağlanmış, krom ve kömür başta olmak üzere maden üretiminde önemli ölçüde artışlar olmuş, madencilığe dayalı sanayileşmenin alt yapısı hazırlanmış, Demir-Çelik Fabrikası kurulmuştur. 1930'lu yıllara kadar, gerek Osmanlı Dönemi ve gerekse cumhuriyet döneminde, ülkenin doğal kaynaklarının tespitine yönelik bilimsel çalışmalar yapılmamıştır. Bu belirsizliğin ortadan kaldırılması amacıyla Haziran 1935 yılında Maden Tetkik ve Arama (MTA) Enstitüsü kurulmuştur⁷. 1933-40 döneminin en önemli özelliği; günümüze kadar gelen birçok, maden işletme ve kuruluşlarının bu yıllarda kurulmuş olmasıdır. Buna neden olarak; madencilığın büyük, yatırımlar gerektiren, kısa sürede kâr getirmeyen riskli girişimler olmasını göstermek mümkündür⁸. 1933 yılından sonra millileştirme politikasıyla çok sayıda maden işletmesi yabancılardan geri alınmıştır. 1933'ten sonra yabancı ortaklıkların millileştirilmesine hız verilmiş, ilk 5 yıllık kalkınma planı uygulanmıştır⁹.

1950-1980 Yılları Arasında Madencilik; 1957 yılında Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ) kurularak, taşkömürü ve linyit üretimi, dağıtımı ve satışları Etibank'tan alınarak bu kuruluşa verilmiştir. Türkiye'de kömüre dayalı termik santrallerin kurulması kararı alınmıştır. Dağınık haldeki linyit sahalarının havza haline dönüştürülmesi ve santrallerin kurulması çalışmalarına başlanmıştır. 1978 yılında çıkarılan 2172 sayılı yasa ile linyit sahalarının devletleştirilmesi gerçekleştirilmiş ve bu sahalara dayalı termik santraller kurulmuştur. 1975-1990 yılları arasında yapılan yatırımlar sonucu 4-5 milyon ton/yıl olan kömür üretimi, 50 milyon ton/yıl'a çıkmıştır¹⁰.

1980 Sonrası Madencilik ve Özelleştirme Politikaları; 1980 sonrası dönemde Madencilik Sektörü iki önemli gelişmenin etkisinde kalmıştır. Bunlardan birincisi; 1980'li yıllarda uygulamaya konulan *Yeni Dünya Düzeni* politikaları, diğeri ise çevreyle ilişkin çıkan yeni yasa ve yönetmelikler ile birlikte madencilik sektörü üzerinde gelişen kamu baskısıdır. Türkiye, 1970'li yılların sonlarında uygulamaya konulan, XXI. yüzyılın başlarında sürecini devam ettiren, *Yeni Dünya Düzeni* içerisindeki sanayi ve teknoloji boyutunu ancak 1990'lı yılların ortalarında fark etmiştir. Geleneksel sanayi üretimi yapan KİT'lerde dönüşümü sağlayamamış, modernizasyon/yenileme yatırımlarını gerçekleştiremeyerek bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde KİT'lerin kendi kendini kapatması politikası ortaya çıkmıştır¹¹.

Özellikle madencilik sektöründe, çok geniş kapsamlı ve uzun dönemli yatırımların yapılması özel sektörün gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu öncülük, bütün KİT'lerde olduğu gibi madencilik sektöründe de özel sektörü geliştirme yönünde olmuştur. Fakat söz konusu bu KİT'lerin ekonomik faaliyetlerinin ana hedefinin ülke ekonomisi içinde gelir yaratmak olmasına karşın, son yıllarda borçlanan, zarar eden hiçbir katma değer kazandırmayan kuruluşlar haline dönüşmüşlerdir. Bu nedenlerden dolayı, ülkemizde KİT'lerin özelleştirilerek tekrar ekonomiye kazandırılması gündeme gelmiş ve son yıllarda ülkemizde en çok üzerinde durulan konu KİT'lerin özelleştirilmesi olmuştur¹².

1980 yılından itibaren ekonomide dışa açık gelişme stratejisi yürürlüğe konmuştur. Bu çerçevede, dış ticaretin serbestleştirilmesinden özelleştirmeye, tarımsal destekleme politikalarından enerji politikalarına kadar çok geniş bir alan, uluslararası kuruluşlar ile yapılan çeşitli kredi anlaşmalarında yer alan taahhütler doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Söz konusu gelişmelerin Türkiye madencilik sektörüne yansımaları, özellikle 1990'lardan itibaren hız kazanmıştır. Bu süreçte, madencilik sektöründe öne çıkan söylem "kamu madencilik kuruluşlarının özelleştirilmesi" olmuş, bu amaçla söz konusu kuruluşlarda gerekli olan yatırımlar yapılmamıştır. Türkiye madencilik sektöründe mülkiyet ve yönetim değişikliklerini gerçekleştirmeye yönelik olarak çeşitli kamu kurumlarında sektörel bölünme, ticarileştirme, şirketleştirme

⁶ <http://eski.maden.org.tr>, E.T.: 07.05.2010

⁷ <http://www.1bilgi.com>, E.T.: 01.06.2010

⁸ <http://www.jmo.org.tr>, E.T.: 05.05.2010

⁹ <http://www.1bilgi.com>, E.T.: 01.06.2010

¹⁰ <http://www.1bilgi.com>, E.T.: 01.06.2010

¹¹ <http://www.1bilgi.com>, E.T.: 01.06.2010

¹² M. S. Alp, B. Kahraman, Z. Ergin, H. Köse, "Madencilik Sektörünün Sanayimizdeki Yeri ve Özelleştirilmesi", ISBN 975-395-150-7, 14. Türkiye H.Madencilik Kongresi, , 1995.

ve özelleştirmeye yönelik uygulamalar birbirini izlemiştir. Madencilik sektörünün kamu ağırlıklı yapısı özel sermayenin de yerini alabileceği bir rekabet ortamına dönüştürülmeye çalışılmıştır¹³.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, iktidarda bulunan siyasi kadroların, politik, tercihleri doğrultusunda, kimi zaman kamu girişimciliği tercih edilirken, kimi zaman da özel girişim-kamu girişimi eşitliği benimsenmiş, kimi zaman da özel girişimin madencilik tüm alanlarına girmesi benimsenerek özel girişim ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Madencilik alanında kısa zamanda birçok değişikliklerin, yapılmasının hükümet programlarında madencilik olduğunda, farklı yaklaşımlarda bulunulması devletin kalıcı ve sağlıklı bir madencilik politikasının olmadığına belirgin bir kanıttır¹⁴.

1.2. Türkiye’de Kömür İşletmelerinin Yapısı

Ülkemiz, üzerinde bulunduğu jeolojik yapının bir sonucu olarak dünyada kendi hammadde gereksiniminin önemli bir bölümünü karşılayabilen maden çeşitliliğine sahip nadir ülkelerden biridir. Dünyada madencilikte adı geçen 132 ülke arasında toplam maden üretimi itibarı ile 28’inci, üretilen maden çeşitliliği açısından da 10’uncu sırada yer almaktadır¹⁵.

Günümüzde para ve sermaye hareketleri ülkelerin sınırlarını aşmış özellikle iletişim alanındaki hızlı gelişmelerin de etkisi ile işletmeler ulusal ölçekten, uluslararası pazarlar için üretim yapar hale gelmişlerdir. Bunun sonucu olarak, bu pazardaki hızlı değişikliklere anında tepki verebilecek esnekliğe sahip üretim siteleri çağımızda ölçek ekonomilerine dayalı yoğun üretim sistemlerinin yerini almaya başlamıştır. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) çağımızın gereği olan, vazgeçilmez temel ekonomik birimler olarak ortaya çıkmış ve özellikle imalat sektörü başta olmak üzere, ekonomideki payları tüm dünyada çok yüksek oranlara ulaşmıştır¹⁶.

Farklı ülkelerde ve ülke içinde farklı iktisadi oluşumlarda; personel sayısı, işletme büyüklüğü, sermaye miktarı gibi bir takım kriterler göz önüne alınarak KOBİ’lere ilişkin farklı tanımlamalar yapılmış ancak belli bir konsensüse ulaşılmış değildir. Ülkemizde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)’nin yaptığı tanımlama şu şekildedir; “İmalat Sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran Sanayi İşletmeleri küçük sanayi işletmelerini; 51-150 arası işçi çalıştıran Sanayi İşletmeleri orta ölçekli sanayi işletmelerini ifade eder”¹⁷.

Küçük ölçekli madenler konusunda pek çok tanım mevcuttur. Bazen çalışan işçi sayısı bu konuda bir tanımlama unsuru olarak kullanılırken diğerleri faaliyet gösterdiği arazinin boyutu, rezerv miktarı, üretim kapasitesi, işgücü verimliliği yıllık brüt gelir, sermaye ve mekanizasyon derecesi, çalışmaların devamlılığı veya bunların değişik bileşenleri bu işletmelerin tanımlanmasında kullanılmaktadır. Bir tanımlama üzerinde uzlaşamamasının nedeni küçük ölçekli madencilik genellikle ülke sınırlarını geçmemesi ve bunun etkilerinin yalnızca bölgesel veya yerel seviyede kalmasıdır. Bu ölçütler arasında yaygın olarak, yıllık çıkartılan üretim miktarı kullanılmaktadır. Bu sınıflandırmada; "yeraltı" ve "açık işletme" durumuna göre, işletmeler, "Çok Küçük Ölçekli Madencilik" (ÇKÖM), "Küçük Ölçekli Madencilik" (KÖM), "Orta Ölçekli Madencilik" (OÖM) ve "Büyük Ölçekli Madencilik" (BÖM) olarak sınıflandırılmaktadır. Küçük Ölçekli yeraltı işletmeleri için sınırlar 5.000-50.000 ton/yıl olarak verilirken, Orta Ölçekli yeraltı işletmeleri için söz konusu sınır değerleri 50.000-500.000 ton/yıl olarak ifade edilmektedir¹⁸.

1.3. Türkiye’de Kömür İşletmelerinin Özellikleri

Ülkemizde KOBİ olgusu sosyal, ekonomik ve hatta siyasal boyutlarda önem kazanmıştır. Ayrıca küçük işletmeler artık büyüyemediği, entegre olamadığı için küçük kalmış, kamusal özendirilmelere gereksinim gösteren, yenilik yapamayıp geleneksel yöntemlerle çalışan organizasyonlar değillerdir. Aksine Türkiye'nin

¹³ Nejat Tamzok, “Küresel Politikalar ve Türkiye Madencilik Sektörü”, s. 5, 14. Türkiye Kömür Kongresi, Zonguldak, 02-04 Haziran 2004

¹⁴ <http://www.jmo.org.tr>, E.T.: 05.05.2010

¹⁵ <http://www.enerji.gov.tr>, E.T.: 02.06.2010

¹⁶ A. O. Yılmaz, I. Alp, I. Çavuşoğlu, “Küçük ve Orta Ölçekli Madencilik: Ülkemiz Madencilik Sektörüne Bu Açıdan Bakış”, <http://www.maden.org.tr>, E.T.: 12.05.2010

¹⁷ M. Tikici ve Diğerleri, **Girişimcilik ve Küçük İşletmeler**, 1. Basım, Nobel Yayınları, Ankara, Mart 2009.

¹⁸ A. O. Yılmaz, I. Alp, I. Çavuşoğlu, “Küçük ve Orta Ölçekli Madencilik: Ülkemiz Madencilik Sektörüne Bu Açıdan Bakış”, <http://www.maden.org.tr>, E.T.: 12.05.2010

son çeyrek yüzyılda açılım gösteren küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri, çalışma yöntemlerindeki esneklik dolayısıyla dinamik, mekanik ve bürokratik olmaktan çok adhokratik, yalın ve organik yapılı, mesleki formasyonlu bireylerin girişimcilik ruhuyla yeniliklere açık bir görünüme kavuştukları birimlerdir. Bu sayılan üstünlüklerine rağmen ülkemizdeki bütün KOBİ'lerin başarılı olduğunu söylemek şu an için mümkün değildir. Ancak, artık ekonomi çevreleri ve toplum bilimciler şu saptamayı yapmaktadır: “KOBİ'ler Türkiye ekonomisinin bir problemi değil, tam tersine motorudur, en dinamik yönlerinden biridir”¹⁹.

Ekonomik bağlamdaki önemi yadsınamayan KOBİ'ler, toplumsal ve siyasal açılardan da etkin fonksiyonlar yerine getirmektedir. Toplumsal açıdan istihdama katkısı, orta sınıf karakteri ve sosyal geçişi kolaylaştırıcı dinamik yapısı nedeniyle bu işletmelerin önemi kabul görmekte, sosyolojideki orta sınıf teorisinin temel öğelerinden birini oluşturmaktadır. Siyasal açıdan KOBİ'ler, istikrarın garantisi, demokrasinin güvencesi olarak kabul edilmektedir²⁰.

Türkiye'deki işletmelerin önemli bir kısmı küçük ve orta ölçeklidir ve gelişmiş ülkelerdeki işletmelerle karşılaştırıldıklarında daha genç oldukları gibi ömürlerinin de daha kısa olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak bu işletmelerin, uluslar arası büyük ve deneyimli işletmelerle rekabet etmeleri hayli zor olmaktadır²¹.

Kömür işletmeleri de KOBİ niteliğine sahip işyerleridir ve onlarla benzer ortak özelliklere sahiptir. Kömür işletmeleri açık ocak rezervli olanlar ve yer altı işletmeleri şeklinde ikiye ayrılır. Kömür üretiminde nispeten verimli olan açık ocak rezervlerimiz hızla tükenmektedir. Yeraltı işletmeleri ise, ülkemizde uygulanmakta olan teknoloji ve işletme modelleri nedeniyle kömürü oldukça pahalıya üretmekte, giderek tüm toplumun yükünü çektiği birer kambur haline gelmektedir. Yeraltından düşük maliyetlerle kömür üretilmesini engelleyen en önemli iki unsur, modern teknolojinin yokluğu ve modern işletme yöntemlerinin sağlanamamış olmasıdır. Bu ifa unsuru ortadan kaldırılabilmemesi yollar da aynı çözümden geçmektedir: Sermaye yatırımı ve modern işletme şirketlerinin kurulması²².

2. ŞIRNAK'TA KÖMÜR ÜRETİMİ ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN FİRMA SAHİPLERİNİN SOSYO-EKONOMİK DURUMLARINA YÖNELİK ANKET UYGULAMASI

Şırnak ilinde kömür üretimiyle uğraşan firma sahiplerinin sosyo-ekonomik durumlarının anlaşılmasına yönelik yapılan anket uygulaması ve sonuçları aşağıda açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada Şırnak ilinde madencilik sektörünün bir alt kolu olan kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin 2010 yılı başı itibariyle Sosyo-ekonomik durumlarının ortaya konulması amacıyla yapılan anket uygulaması ve sonuçları, elde edilen veriler doğrultusunda analiz edilmeye çalışılmıştır.

2.2. Anket Uygulamasının Örnekleme Kütlesi

Bu anket uygulamasında 2010 yılı başı itibariyle Şırnak ilinde kömür üretimi alanında faaliyet gösteren toplam 40 firmanın tamamına yakınına ulaşılarak anket uygulamasına katılımları sağlanmaya çalışılmıştır.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Anket çalışmalarında sürekli olarak değişkenlerin geçmişteki belli bir zaman dilimindeki değişiklikleri gösteren zaman serisi ile tüketici ve firmaların belli bir andaki verilerinin gözlemlenen durumlarını ortaya koyan yatay kesit verileri kullanılır²³. Bu çalışmada 2010 yılı başı itibariyle firma sahiplerinin Sosyo-ekonomik durumlarının bilinmesi amaçlandığı için yatay kesit veri türü kullanılmıştır.

¹⁹<http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr>, E.T.:12.05.2010

²⁰ T. Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, (Sorunlar & Öneriler)**, Sistem Matbaası, II. Baskı s.33, Ankara, 1991.

²¹ Fahri Apaydın, “Kurumsallaşmanın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Performansına Etkileri” ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, s. 121-145, 2008.

²² Yusuf Aydın, “Modern Teknolojiyle Donatılan Park Teknik Çayırhan Kömür İşletmesinin Tanıtılması” Türkiye 12. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı, 23-26 Mayıs, 2000, Zonguldak

²³ Ercan Uygur, **Ekonomi Yöntem ve Uygulama**, İmaj Yayıncılık, s. 102, Ankara, 2001.

2.4. Anket Uygulaması Aşamaları ve Analizi

Şırnak ilinde kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firma sahiplerinin sosyo-ekonomik durumlarını açıklamaya yönelik bu anket çalışmasının amacı, önemi, kapsamı, nasıl doldurulacağı firma sahiplerine anlatıldıktan sonra, 2010 yılı Mart ayında geri alınacağı belirtilerek Ocak ayında teslim edilmiştir. Mart ayında ise anket formları kontrol edilerek ve doldurulması eksik olan yerler tamamlanarak geri alınmıştır. Anket formlarında bilgiler MS Office Excel programına aktarılmış, sonra Statistical Package for Social Sciences 15.0 programı (SPSS- Sosyal Bilimler İstatistik Paketi) kullanılarak analizi yapılmıştır. Çözümleme tekniği olarak, frekans tabloları, çapraz tablolar, grafikler, anova, bağımsız örneklem t testi, ki kare testi, korelasyon analizi kullanılmıştır. İki farklı grubun karşılaştırılmasında (TSE belgesine sahip olanlar- olmayanlar, hizmet içi eğitim verenler- vermeyenler gibi) bağımsız örneklem t testi kullanılarak grupların ortalamaları karşılaştırılmış ve anlamlı fark olup olmadığı tespit edilmiştir. 2 den fazla grubun karşılaştırılmasında (ilkokul mezunu-ilköğretim mezunu-lise mezunu gibi) Anova (varyans analizi) kullanılarak grupların belli konuya ilişkin ortalamaları karşılaştırılmış ve anlamlı fark olup olmadığı tespit edilmiştir. İki değişken arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla ki kare testinden yararlanılmıştır. İki ya da daha fazla sayısal değişken arasında anlamlı ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır.

2.5. Güvenilirlik Tespiti

Anket sorularına ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach's Alpha değeri 0,715 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu değere bakıldığında anket soruları güvenilir, ayrıca güvenilirliği düşüren ve araştırmadan çıkarılması gereken bir soruya rastlanmamıştır.

3. ANKET UYGULAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Şırnak ilinde faaliyet gösteren firma sahiplerinin Sosyo-ekonomik durumlarının ortaya konulması amacıyla yapılan anket çalışması sonuçları, elde edilen veriler ışığında incelenerek analizi yapılmıştır.

3.1. Anket Uygulamasına Katılımın Değerlendirilmesi

Firma sahiplerinin yapılan anket çalışmasına katılımlarını gösteren bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Şırnak İlinde Kömür Üretiminde Faaliyet Gösteren Firmaların Anket Uygulamasına Katılımı

Şırnak	Faal Fir. Say.	%	Ankete Katılan Fir. Say. (Ad.)	%	Ankete Katılmayan Fir. Say. (Ad.)	%
		40	100	36	90,0	4

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi bu anket uygulamasında 2010 yılı başı itibariyle Şırnak'ta kömür üretimi alanında faaliyet gösteren toplam 40 firmanın tamamına ulaşılmıştır. Bu firmaların 36'sı (%90) anket uygulamasına katılırken, geri kalan 4 firma (% 10,0) bu tür anket uygulamalarının iktisadi sorunlarının çözümüne olumlu bir katkı sağlamayacağı ve kendileri ve firmalarının ekonomik yapılarının bilinmesini istememeleri düşüncesiyle ankete katılmamışlardır.

3.2. Firma Sahipleri'nin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin yaşları itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 2. Firma Sahiplerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Şırnak	Fir. Sahiplerinin Yaşı	20-29	30-39	40-49	50-59	60 +
		Fir. Sahipleri Say. (%)	4 (11,1)	11 (30,6)	18 (50,0)	3 (8,3)

Tablo 2'nin incelemesinden de görüldüğü gibi firma sahiplerinin 18 tanesinin (%50,0) 40-49 yaş grubuna yer almakta, yöneticilikte orta yaş kabul edilen 30-39 yaş grubundaki firma sahiplerinin sayısı 11(% 30,6), 20-29 yaş grubunda sadece 4 (% 11,1) firma sahibi bulunmaktadır. Şırnak ili kömür işletmelerinde iş

kolunun yoğunluğu 30-49 yaşları arasında toplanmıştır. Genç girişimcilerin sermaye yetersizliği ve yatırımın dönüş hızının çabuk olmaması gibi nedenlerle diğer iş kollarına kaydığı görülmektedir. 50 yaş ve üzeri girişimciler için zorluğu nedeniyle bu iş kolundan ayrılıp daha kısa sürede kar getirci iş kollarına geçmektedirler.

3.3. Firma Sahipleri'nin Memleketlerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin memleketleri itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 3. Firma Sahiplerinin Memleketlerine Göre Dağılımı

Memleket	Şırnak	%	Şırnak Dışı	%
Firma Sayısı (Adet)	30	83,3	6	16,7

Tabloda görüldüğü gibi kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firma sahiplerinin 30'unun (% 83,3) Şırnak'lı ve sadece 6'sının (%16,7) başka şehirden olmasını, Şırnaklıların kendi topraklarında yatırım yaptıkları sonucuna varılarak olumlu bir yaklaşımla değerlendirmek mümkündür. Ancak, Şırnak'a yakın iller başta olmak üzere ülkemizdeki enerji sektörü ve kömür çıkarımıyla uğraşan firmaların buraya yatırım yapmalarının sağlanamaması, bu bölgenin ve kömür çıkarımıyla ilgili avantajlarının ulusal ölçekte duyurulmasında sınıfta kalındığını göstermekte, kömür rezervinin çıkarılıp işletilmesinde beklenen potansiyele ulaşılmadığını ve buna bağlı olarak da şehrin istihdamına olması gereken düzeyde katkı yapmadığı sonucu çıkmaktadır.

3.4. Firma Sahipleri'nin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin memleketleri itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 4. Firma Sahipleri'nin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Çiftçi	İşçi	Memur	Tüccar	Sanayici	Serbest Meslek
Fir. Say. (Adet)	7	-	-	-	-	29

Şırnak'ta kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firma sahipleri babalarının meslekleri açısından incelendiğinde 29 firma sahibi (%80,6 - Serbest Meslek) geri kalan 7 firma sahibi de (%19,4) "Çiftçilik" şeklinde cevaplamışlardır. Bu verilerden firma sahiplerinin çocuklarının büyük çoğunluğunun babalarının mesleğini yapmadıklarını göstermektedir. Bunun sebepleri olarak ise miras yoluyla bölünerek küçülen arazilerin ailelerin geçimlerini sağlayamayacak kadar azalması (tarım, hayvancılık), kömür işinden yüksek gelir kazanacaklarına inanmaları ve babalarının yaptığı beden gücüne dayalı işlerin (inşaat işleri, tarım, hayvancılık) sürekli ve tatmin edici gelir getirmemesi sonucu çocuklarının kömür üretimine girmeleri şeklinde açıklanabilir.

3.5. Firmaların Hukuki Niteliklerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların hukuki nitelikleri itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 5. Firmaların Hukuki Niteliklerine Göre Dağılımı

Hukuki Nitelik	Anonim Şirket	%	Limitet Şirket	%	Şahıs Firması	%
Firma Sayısı (Adet)	3	8,3	26	72,2	7	19,5

Şırnak'ta kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firmaların 29 tanesinin (% 80,5) şirket olarak (Limited, Anonim), geri kalan 7 tanesinin ise (% 19,5) şahıs firması şeklinde faaliyet göstermesi, firmaların kurumsallaşma sürecinde mesafe kat ettikleri şeklinde yorumlanmakla birlikte bu olguyu, firmaların vergisel kolaylıklar sağlamaları, ihalelere girebilmedeki sağladığı avantajlar ve şirket olmanın sağladığı imaj gibi faktörlere bağlamak mümkündür.

3.6. Firma Sahiplerinin Firmalarını Kurma Biçimlerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin firma kurmaları itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Firma Sahiplerinin Firmalarını Kurma Çeşitlerine Göre Dağılımı

İş Kurma Türü	Ortaklık	%	Eğitim	%	Çıracılık	%	Baba Mesleği	%	Diğer	%
Fir. Say. (Ad.)	17	47,2	-	-	-	-	-	-	19	52,8

Şırnak'ta kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firma sahiplerinin firmalarını kurmaları açısından incelendiğinde 17 firmanın (%47,2) ortaklık şeklinde kurulmasını kişilerin sermayelerini birleştirerek yüksek maliyetlerle baş etme, hem genel hem de olası iktisadi krizler karşısında mali açıdan daha güçlü olmak istemeleri ile ilişkilendirilebilir. Geri kalan 19 firmanın (% 52,8) ise yanıtının “Diğer” (Serbest Meslek) şeklinde olması ve baba mesleğinin sürdürülmeye çalışılmaması ve çıracılıktan yetişme şeklinde firma kurulmasının gerçekleşmemesi, kömür madeni alanında mesleki eğitimin bölgede başlatılmaması (Meslek Yüksek Okulu'nda Madencilik Programının kurulmaması), kömür üretimi ve çıkarımı ile ilgili firma kurmanın çıracılıktan yetişme sistemine uygun olmaması, kömürle ilgili konularda faaliyet göstermenin gelirlerini artıracaklarını düşünmeleriyle açıklanabilir.

3.7. Firma Sahiplerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin eğitim düzeyi itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 7. Firma Sahiplerinin Firmalarını Kurma Çeşitlerine Göre Dağılımı

Eğ. Düz.	İlkok.	%	İlköğr.	%	Düz L.	%	Lis. Üstü, Ün., MYO, Tek.L.	Y. Dil
Fir. Say.(Ad.)	11	30,6	7	19,4	18	50,0	-	-

Şırnak'ta kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firma sahipleri eğitim düzeyleri ve yabancı dil bilmeleri açısından incelendiğinde Lisansüstü, Üniversite, Meslek Yüksek Okulu (MYO), Teknik Lise mezunu değildirler. Kömür üretimi alanında faaliyet yapan firmaların sahiplerinin 18 tanesinin (% 50,0) ilköğretim ve 18 tanesinin (% 50,0) ise düz lise diye tanımlanan genel lise mezunu olması ve firma sahiplerinin hiç birinin yabancı dil bilmemesi firma sahiplerinin geleneksel üretim faaliyetlerini kullandıklarını göstermektedir.

4. ÇAPRAZ İLİŞKİLER

4.1. Kişinin yaşı, üniversite-sanayi işbirliğini gerekli görüp görmemesini etkiler mi?

Tablo 8. Firma Sahiplerinin Yaşı İle Üniversite-Sanayi İşbirliği

	Üniversite Sanayi İşbirliği Sizce Gerekli mi?						
	Yanıt	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
Firma Sahiplerinin Yaşı	20-29	2	5,6	2	5,6	4	11,1
	30-39	10	27,8	1	2,8	11	30,6
	40-49	18	50,0	-	-	18	50,0
	50 +	3	8,3	-	-	3	8,3
		33	91,7	3	8,3	36	100

Tablo 9. Ki Kare Testi

Pearson Ki-Kare	Değer/Value	Serbestlik Derecesi/ Df	Anlamlılık Değeri/ Asymp. Sig. (2-sided)
	11,008	3	0,012

Yapılan ki kare testi sonucunda ki kare değeri=11,008 ve anlamlılık p değeri = 0,012< 0,05 olarak hesaplanmıştır. Yani kişinin yaşı, üniversite-sanayi işbirliğini gerekli görüp görmemesini etkilemektedir.

Çapraz tablo incelendiğinde, 30-39 yaş grubu ve üzerinin tamamına yakını üniversite-sanayi işbirliğini gerekli görürken, 20-29 yaş grubundaki kişilerin yarısı işbirliğini gerekli görmemektedir.

4.2. Farklı hukuki niteliğe sahip işletmeler arasında, kapasite kullanım oranları bakımından anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 10. Firmaların Hukuki Niteliği ile Firmaların K.K.O.

Hukuki Niteliği	Adet / N	Ort./ Mean	St. Sapma/ Std. Deviation
Anonim Şirket	3	7,0000	0,00000
Limitet Şirket	26	4,3846	1,32897
Şahıs Firması	7	2,8571	0,89974
Toplam	36	4,3056	1,56423

4.3. Anova Testi

Tablo 11. Kapasite Kullanım Oranı

	Kare. Top./Sum of Squares	Serbestlik Derecesi/ df	Kareler Ortalaması/ Mean Square	Hes. F Değeri/ F	Anlamlılık Değeri/ Sig.
Gr.Arası/Between Gr.	36,628	2	18,314	12,331	0,000
Grup İçi/ Within Gr.	49,011	34	1,485		
Top./ Tot.	85,639	36			

Yapılan varyans analizi sonucunda tablo incelendiğinde Anova testine ilişkin F değeri = 12,331 ve anlamlılık sütunundaki p değeri= 0,000 < 0,05 olarak hesaplanmıştır. Yani farklı hukuki niteliğe sahip işletmeler arasında, kapasite kullanım oranları bakımından anlamlı bir fark vardır. ($\alpha=0,05$) Bu verilere göre firmaların Anonim Şirket, Limited Şirket ve Şahıs Firması şeklinde kurulmalarına göre üretim yoğunluğunu gösteren kapasite kullanım oranı arasında bağlantı olduğunu göstermektedir. Buna göre sırasıyla olmak üzere anonim şirket, limited şirket ve şahıs firmaları üretim faktörlerini (işgücü, makine) daha verimli ve yoğun olarak kullandıklarını göstermektedir ki farklılığın hangi hukuki statüye sahip işletmeler arasında olduğu belirlemek için ise Tukey Testi ile ikili karşılaştırmalar ve sonuçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Limited şirket ve şahıs firmalarının kapasite kullanımını bakımından anonim şirket şeklinde kurulan firmalara göre daha düşük kapasite ile çalışmalarını, bu firmaların üretim, pazarlama ve kurumsallaşma bakımından yeterli düzeye ulaşamadıklarını ve istihdama gerekli katkıyı yapamadıklarını göstermektedir.

4.4. Çoklu Karşılaştırmalar / Multiple Comparisons

Tablo 12. Tukey Testi/Tukey HSD Bağ. Değ./Dependent Var.: KKO

Nitelik(I)	Nitelik(J)	Ort. Fark/ Mean Differ. (I-J)	S. Hata / Std. Error	Anlamlılık Değeri /Sig.	Güven Aralığı/ 95% Confidence Interval	
Anonim	Limitet Ş.	2,61538(*)	0,74309	0,004	0,7920	4,4388
	Şahıs F.	4,14286(*)	0,84097	0,000	2,0793	6,2064
Limited	Anonim	-2,61538(*)	0,74309	0,004	-4,4388	-,7920
	Şahıs F.	1,52747(*)	0,51893	0,016	0,2541	2,8008
Şahıs	Anonim	-4,14286(*)	0,84097	0,000	-6,2064	-2,0793
	Limited	-1,52747(*)	0,51893	0,016	-2,8008	-,2541

Tablo incelendiğinde tüm işletmeler arasında kapasite kullanım oranı bakımından farklılık gösterdiği, kapasite kullanım oranı en yüksek işletmelerin Anonim Şirketler ve daha sonra sırayla Limited Şirketler ve Şahıs Firmaları olduğu görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Şırnak ili kömür işletmelerinde iş kolunun yoğunluğu 30-49 yaşları arasında toplanmıştır. Genç girişimcilerin sermaye yetersizliği ve yatırımın dönüş hızının çabuk olmaması gibi nedenlerle diğer iş kollarına kaydığı görülmektedir. 50 yaş ve üzeri girişimciler için zorluğu nedeniyle bu iş kolundan ayrılıp daha kısa sürede kar getirici iş kollarına geçmektedirler.

Ankete katılan firmaların 30'u (% 83,3) Şırnaklıdır. Şırnaklıların kendi topraklarında yatırım yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, bu gerçeği tam olarak yansıtmamakta, eksik olarak yansıtmaktadır. Şırnak'a yakın iller başta olmak üzere ülkemizdeki enerji sektörü ve kömür çıkarımıyla uğraşan firmaların buraya yatırım yapmalarının sağlanamaması, bu bölgenin ve kömür çıkarımıyla ilgili avantajları ulusal ölçekte duyurulmamaktadır. Bu şehrin ve kömür madeni potansiyelinin ulusal ve bölgesel bazda duyurulması için tüm sivil toplum kuruluşlarına birlikte hareket etmesi gerekmektedir.

Şırnak'ta kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firmaların 29 tanesinin (% 80,5) şirket olarak (Limited, Anonim), geri kalan 7 tanesinin ise (% 19,5) şahıs firması şeklinde faaliyet göstermesi, firmaların kurumsallaşma sürecinde mesafe kat ettikleri şeklinde yorumlanmakla birlikte bu olguyu, firmaların vergisel kolaylıklar sağlamaları, ihalelere girebilmedeki sağladığı avantajlar ve şirket olmanın sağladığı imaj gibi faktörlere bağlamak da mümkündür.

Şırnak'ta kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firma sahiplerinin firmalarını kurmaları açısından incelendiğinde 17 firma (%47,2) ortaklık şeklinde kurulmasını kişilerin sermayelerini birleştirerek yüksek maliyetlerle baş etme, hem genel hem de olası iktisadi krizler karşısında mali açıdan daha güçlü olmak istemeleri ile ilişkilendirilebilir. Geri kalan 19 firmanın (% 52,8) ise yanıtı "Diğer" (Serbest Meslek) şeklinde olmuştur. Bu sonuç uzmanlaşma ve köklü bir yapı olmadan bilinçsizce kömür işletmelerinin kurulması sonucu ömrünün de kısa oluşunu açıklamaktadır. Meslek Yüksek Okulunda madencilik bölümünün açılması bu sorunun giderilmesinde yardımcı olacaktır.

Şırnak'ta kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firma sahiplerinin eğitim düzeyleri açısından incelendiğinde Lisansüstü, Üniversite, Meslek Yüksek Okulu (MYO), Teknik Lise mezunu olmadıkları görülmüştür. Ayrıca yabancı dil bilip bilmedikleri sorulduğunda ise hiçbir firma sahibinin yabancı dil bilmediği ortaya çıkmıştır. Bu duruma göre Şırnak'ta faaliyet gösteren firmalar kaliteyi artırmak, üretim maliyetini düşürmek, yoğun üretime geçmek için başta madencilik alanında eğitim görmüş personeli istihdam etmeli, Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) için yatırım yapmalı, ulusal ve uluslararası pazarlama olanaklarını artırmalıdır. Bunun bir an önce Sivil Toplum Örgütlerinin harekete geçmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

ALP, M. S., ve Diğ., "Madencilik Sektörünün Sanayimizdeki Yeri ve Özelleştirilmesi", ISBN 975-395-150-7, 14., **Türkiye H. Madencilik Kongresi**, 1995.

APAYDIN, F., "Kurumsallaşmanın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Performansına Etkileri" **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 7, s. 121-145, 2008.

AYDIN, Y., "Modern Teknolojiyle Donatılan Park Teknik Çayırban Kömür İşletmesinin Tanıtılması", **Türkiye 12. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı**, Zonguldak, 23-26 May 2000.

MÜFTÜOĞLU, T., **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, (Sorunlar & Öneriler)**, Sistem Matbaası, II. Baskı s.33, Ankara, 1991.

UYGUR, E., **Ekonomi Yöntem ve Uygulama**, İmaj Yayıncılık, s.102, Ankara, 2001.

TAMZOK, Nejat, "Küresel Politikalar ve Türkiye Madencilik Sektörü", s. 5, **14. Türkiye Kömür Kongresi**, Zonguldak, 02-04 Haziran 2004.

TİKİCİ, M. ve Diğerleri, **Girişimcilik ve Küçük İşletmeler**, Nobel Yayınları, Ankara, 1. Basım, 2009.

İnternet Kaynakları

YILMAZ, A. O., ve Diğ., "Küçük ve Orta Ölçekli Madencilik: Ülkemiz Madencilik Sektörüne Bu Açıdan Bakış" http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/297f44a1c444304_ek.pdf, E.T.: 12.05.2010

OYGÜR, Vedat, "Madencilik Sektörü Nasıl Desteklenebilir?", www.jmo.org.tr, E.T.:11.05.2010.

- <http://www.1bilgi.com/maden/5442/20-yuzyil-turkiye-madencilik-sektorune-genel-bakis.html>, E.T.: 01.06.2010.
- http://www.celotin.com/forum/madencilik/turkiyede_madenler-t1332.0.html, E.T.: 25.05.2010
- http://www.ekodialog.com/Turkiye_ekonomi/maden_enerji.html, E.T.: 20.05.2010
- http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/ETKB_2010_2014_Stratejik_Plan.pdf, E.T.: 02.06.2010
- http://eski.maden.org.tr/resimler/ekler/d9a0adb7c204239_ek.pdf, E.T.: 10.05.2010
- http://eski.maden.org.tr/resimler/ekler/03303_dd56a731e3_ek.pdf, E.T.: 07.05.2010
- http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/9be9f83741d1275_ek.pdf?dergi=JEOLOJ%DD%20M%DCHEND%DDSL%DD%D0%DD%20DERG%DDS%DD, E.T.: 05.05. 2010
- http://www.parkelektrik.com.tr/asfaltitin_kullanim_alanlari.html, E.T.: 02.06.2010